

Projekat finansira
Evropska unija

Ministarstvo javne uprave

Tematska radionica sa fokusom na prava potrošača osoba sa smanjenom pokretljivošću u Crnoj Gori

Savez slijepih Crne Gore

Podgorica, 04.11.2019.

Definicije

- Zakon o zaštiti potrošača: Potrošač, u smislu ovog zakona, je fizičko lice koje zaključuje pravni posao ili djeluje na tržištu u svrhe koje nijesu namijenjene njegovom zanimanju ili poslovnoj djelatnosti.
- Evropska komisija: Pristupačnost znači da osobe sa invaliditetom imaju pristup, na jednakim osnovama kao i drugi, fizičkom okruženju, prevoznim sredstvima, informacijama i komunikacionim tehnologijama i sistemima (IKT ili IT), kao i drugim objektima i uslugama.

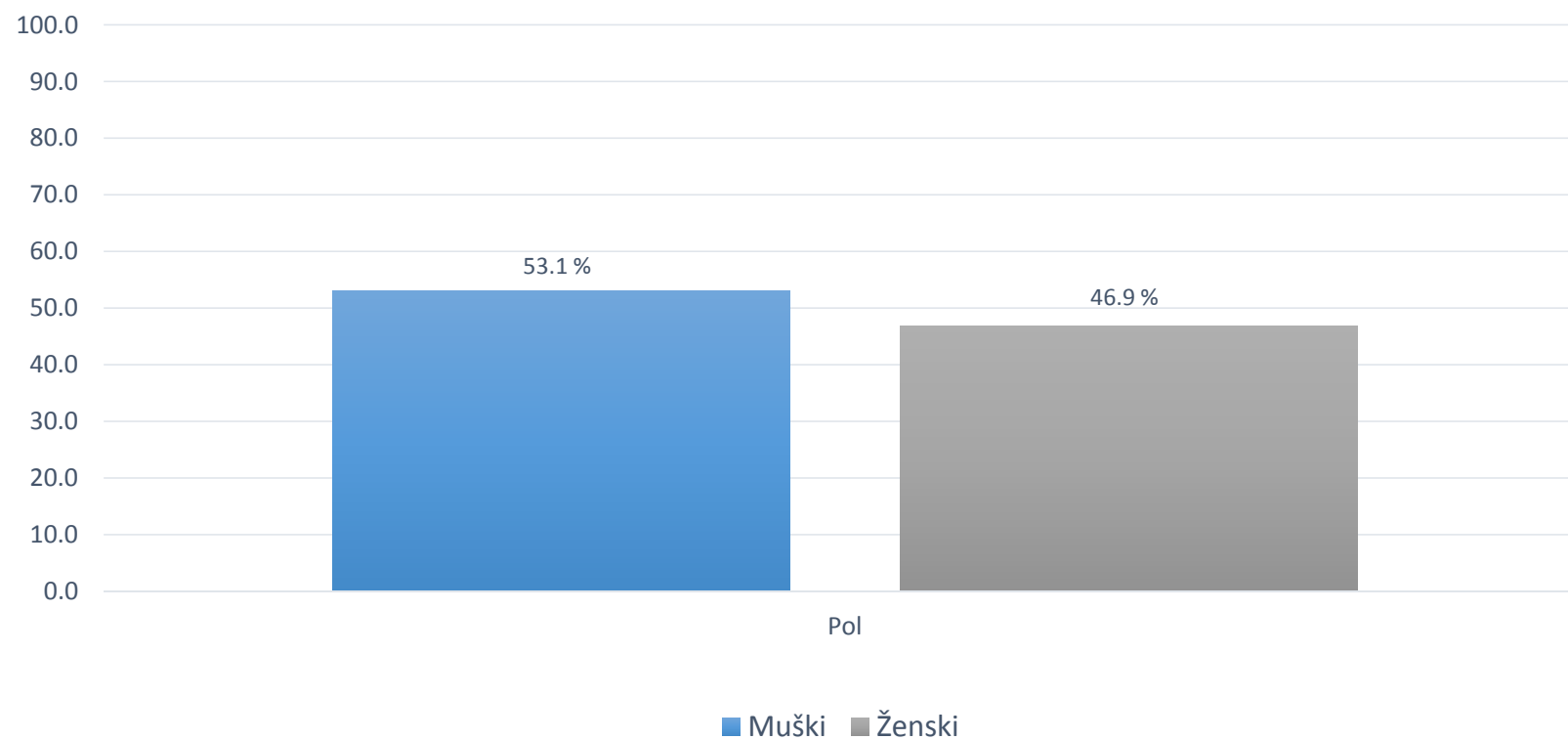
*Diskriminacija i kršenje prava potrošača osoba sa invaliditetom u oblasti trgovine, e-usluga, bankarskog sektora, informaciono-komunikacionih tehnologija, plaćanja režija, upotrebe javnog prevoza i posjete tržnih centara će se smatrati prisutnom ukoliko ne postoji mogućnost **jednakog pristupa** svih osoba toj usluzi ili dobru.*

Metodologija rada

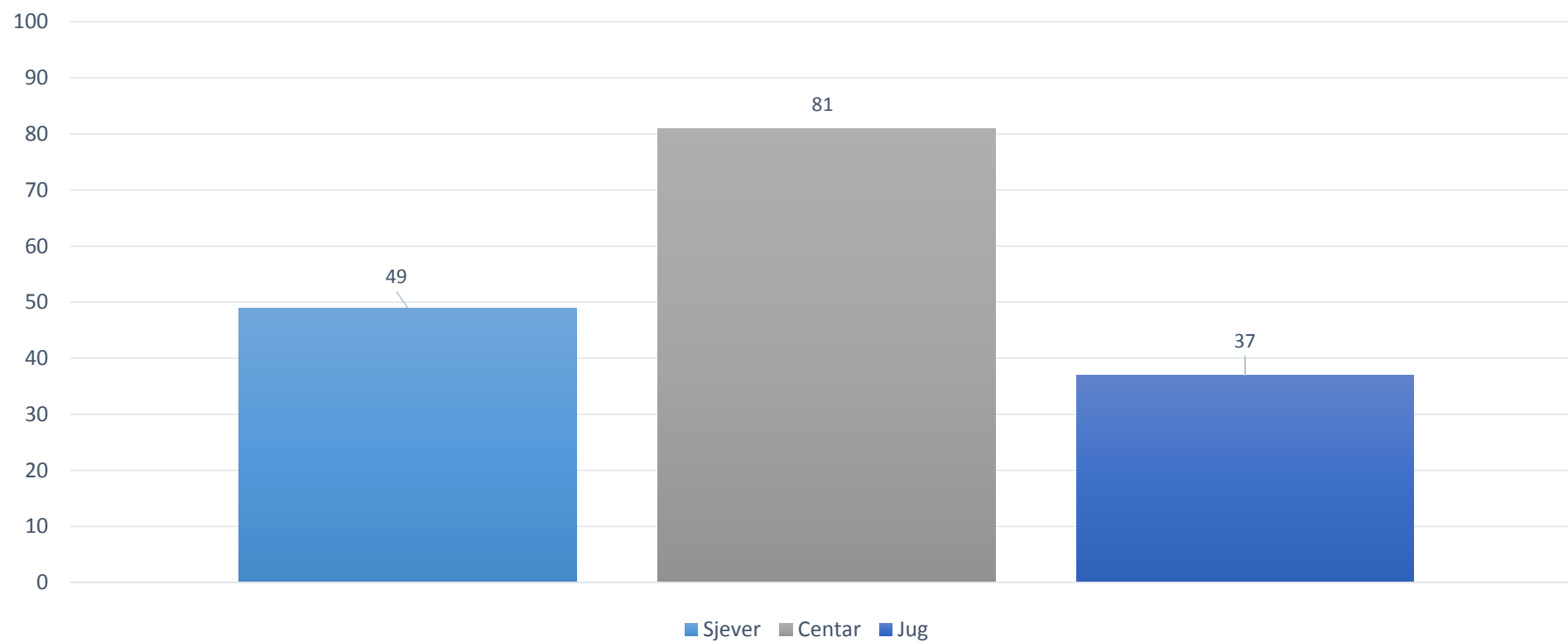
- Priprema upitnika i vodiča za fokus grupne diskusije realizovana kroz manju fokus grupnu diskusiju;
- Anketni metod – prikupljanje podataka realizovano ispitivanjem licem u lice, ukupno 177 ispitanika iz 16 gradova i/ili opština;
- Fokus grupne diskusije – realizovane 2 fokus grupe sa ukupno 15 učesnika

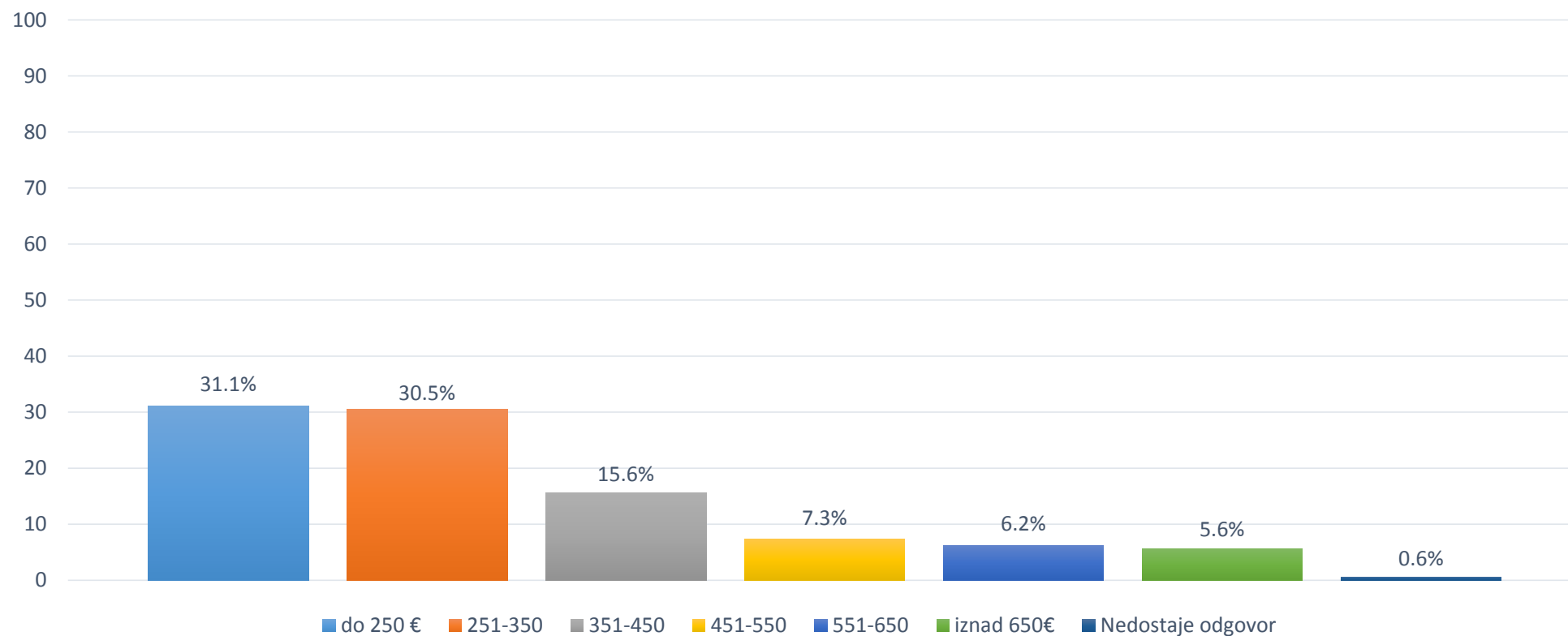
Karakteristike uzorka

Karakteristike uzorka

Prosječni mjesečni prihodi ispitanika

Prihodi ispitanika u odnosu na mjesto stanovanja

	Jug	Centar	Sjever
Prihodi			
do 250	28.0%	18.5%	52.5%
Od 251 do 350	20.0%	33.7%	30.5%
Od 351 do 450	24.0%	22.8%	10.2%
Od 451 do 550	12.0%	9.8%	1.7%
Od 551 do 650	12.0%	6.5%	3.4%
Iznad 651 euro	4.0%	8.7%	1.7%

Mjesečna potrošnja sredstava

	Procent	Procent slučajeva
Kućne potrepštine (hrana, namirnice)	32.6%	93.2%
Garderoba	11.1%	31.6%
Stanarina	7.3%	20.9%
Rekreacija/zabava	4.2%	11.9%
Transport	11.3%	32.2%
Obrazovanje	1.6%	4.5%
Komunalije	20.2%	57.6%
Zdravstvene usluge/njega	9.9%	28.2%
Pomagala, asisitivne tehnologije	1.2%	3.4%
Personalni asistent	0.8%	2.3%

Kriterijumi prilikom izbora određene usluge ili servisa

	Procenat	Procenat slučajeva
Cijena i kvalitet ponude	34.6%	85.2%
Pristupačnost objekta za osobe sa invaliditetom	24.0%	59.1%
Udaljenost od mjesta stanovanja	19.1%	47.2%
Ljubaznost i otvorenost osoblja	19.8%	48.9%
Marketing nekog proizvoda	2.5%	6.3%

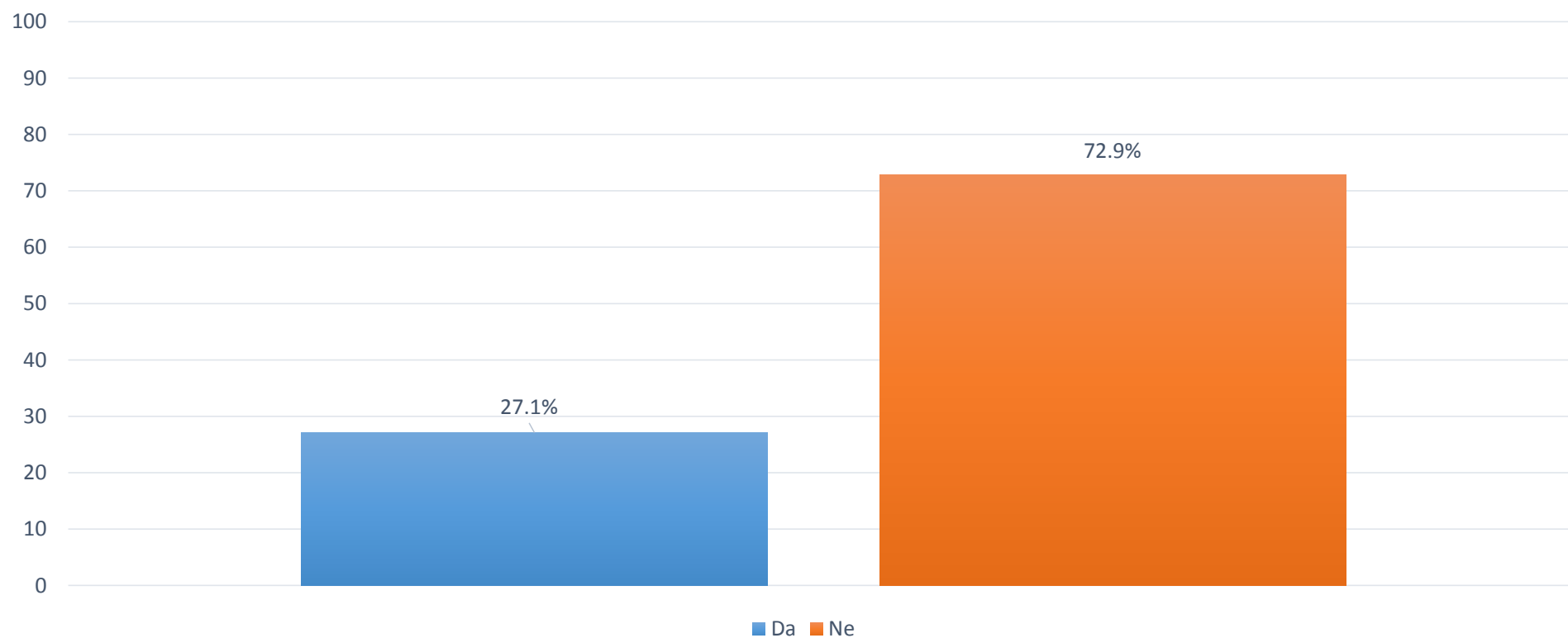
Prosječna udaljenost od mjesta stanovanja do usluge ili servisa

	Prosječna udaljenost od mjesta stanovanja izražene u metrima	Nije mogao procijeniti (procenat slučajeva)
Market iznad 500 m ²	964 m	59.4%
Market manji od 500 m ² /prodavnica	312 m	32.8%
Banka ili filijala	875 m	62.5%
Naplatni punktovi Elektroprivrede Crne Gore (šalteri FC Snabdijevanje)	1089 m	78.1%
Naplatni punkt Vodovoda	1311 m	83.6%
Predstavništava telekomunikacione mreže (T-com, M tel, Telenor...)	996 m	72.7%
Restorani/kafići	555 m	38.3%
Pijace	1053 m	71.1%
Stanica javnog prevoza (autobus, voz..) koji najčešće koristite	761 m	53.1%

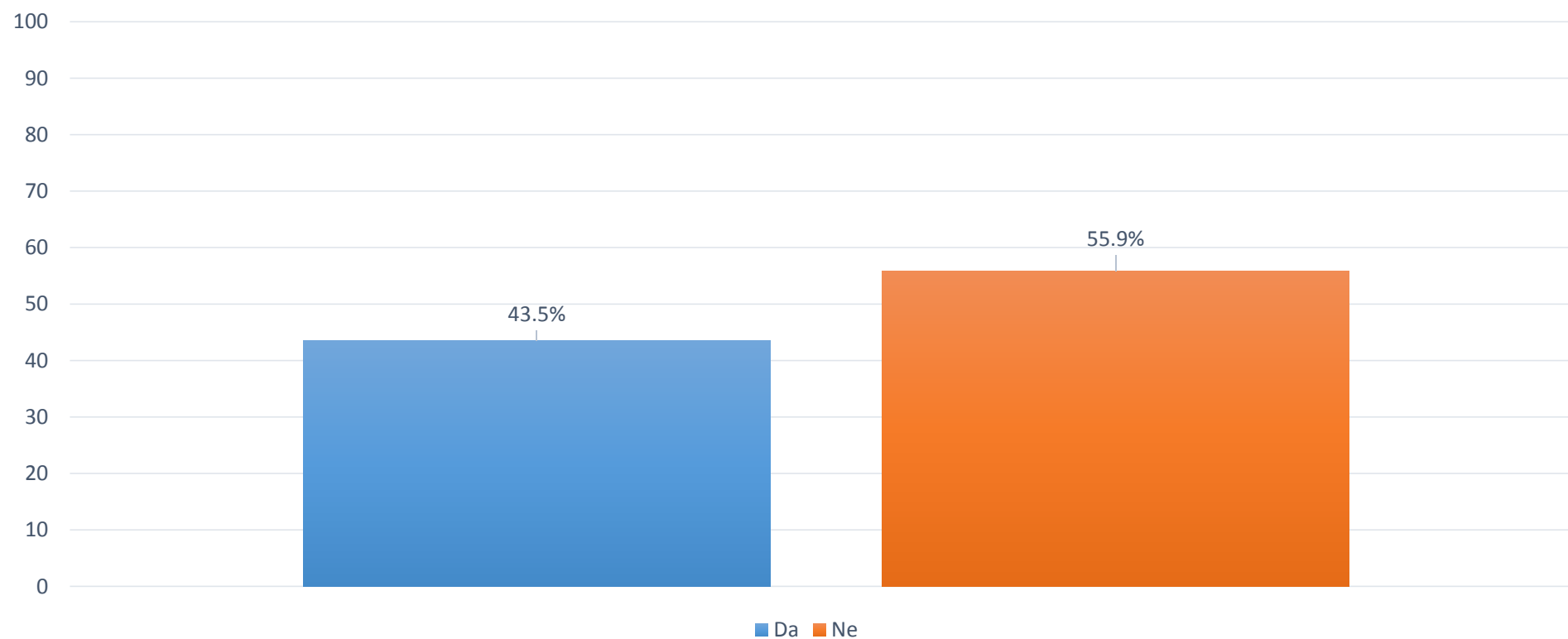
Prosječna udaljenost od mjesta stanovanja do usluge ili servisa (u odnosu na region)

	Market iznad 500 m ²	Market/ prodavnica	Banka/filijala	Naplatni punkt Elektrodistribucije	Naplatni punkt Vodovoda	Naplatni punkt Telekom-a, T-com ili M:tel	Restorani/Barovi	Pijace	Stanice javnog prevoza
Jug	583.75	505.50	718.18	766.67	700.00	685.71	587.50	793.75	962.00
Centar	623.33	239.58	907.55	1263.75	1792.29	1190.48	577.04	1212.50	500.25
Sjever	1656.47	347.37	876.52	927.42	826.77	825.14	499.86	908.82	1151.43

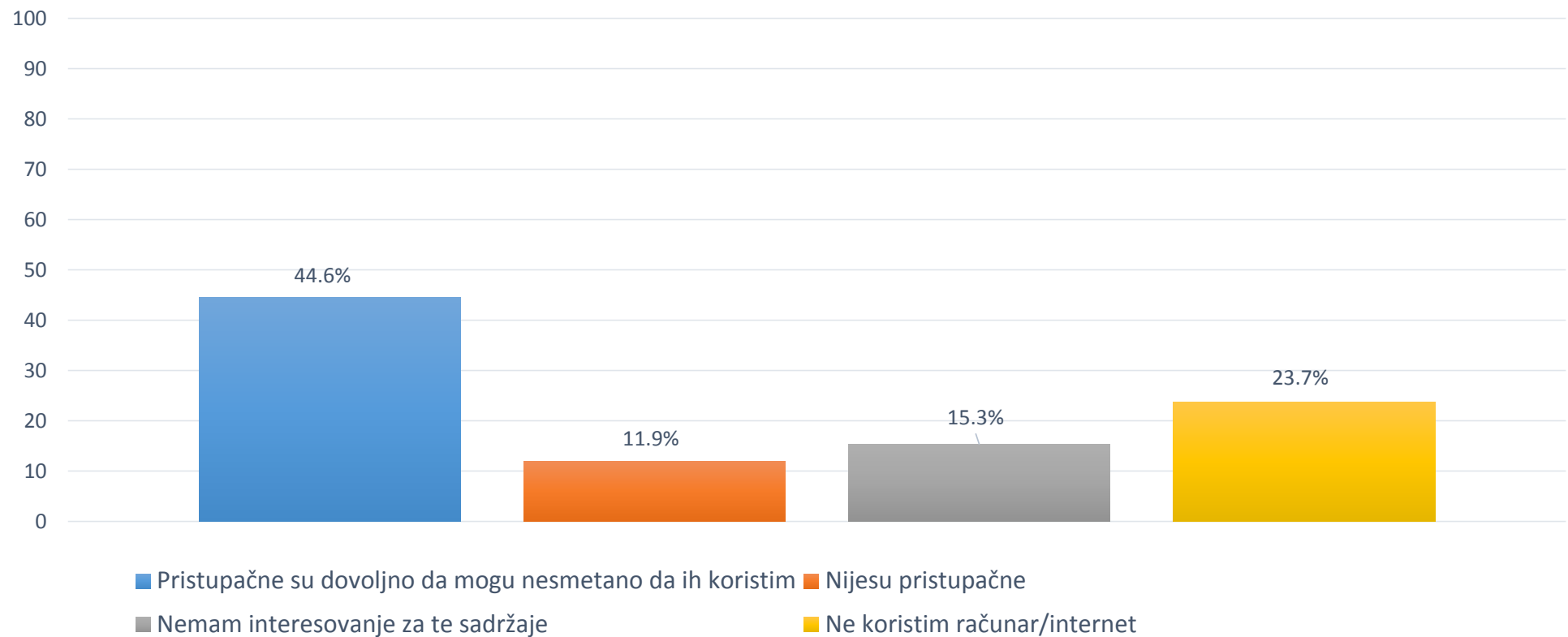
Da li koristite usluge elektronskog bankarstva?

Da li koristite bankomate?

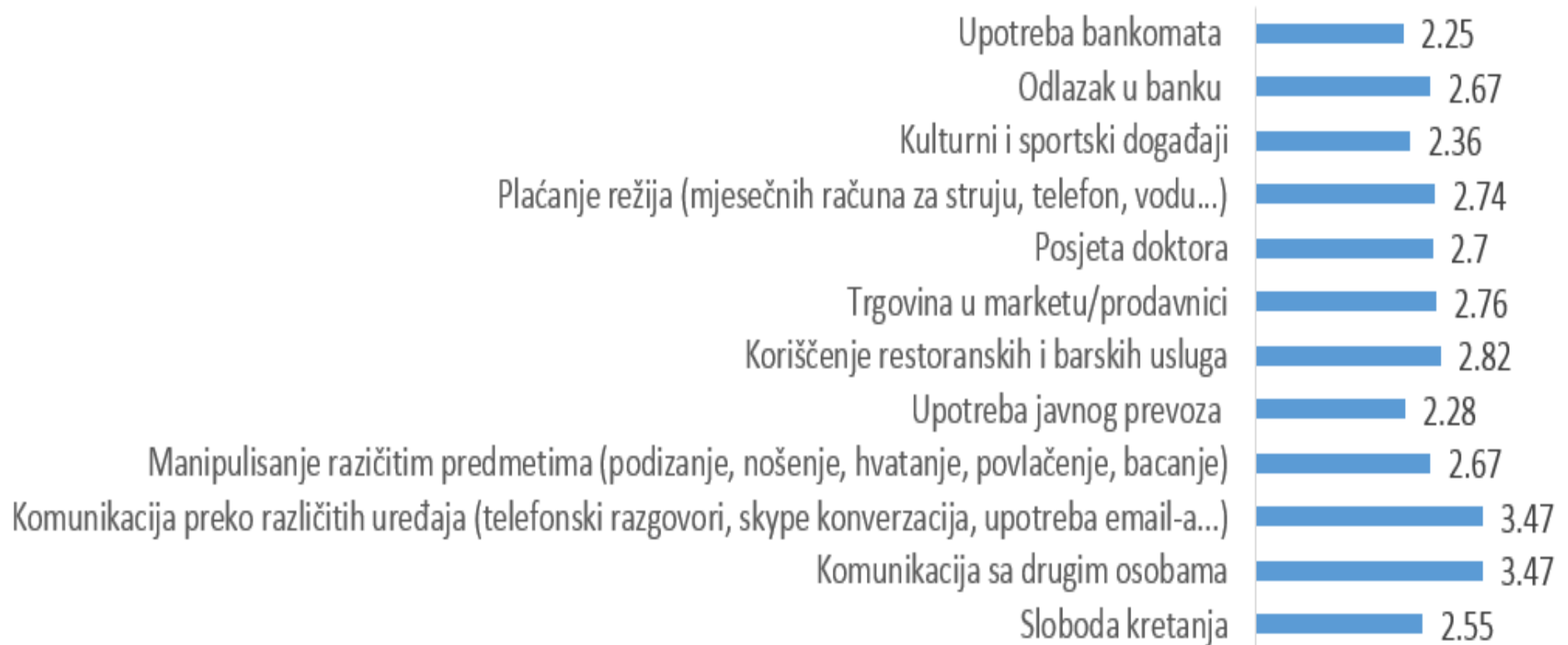
Pristupačnost web portala javnih i privatnih preduzeća

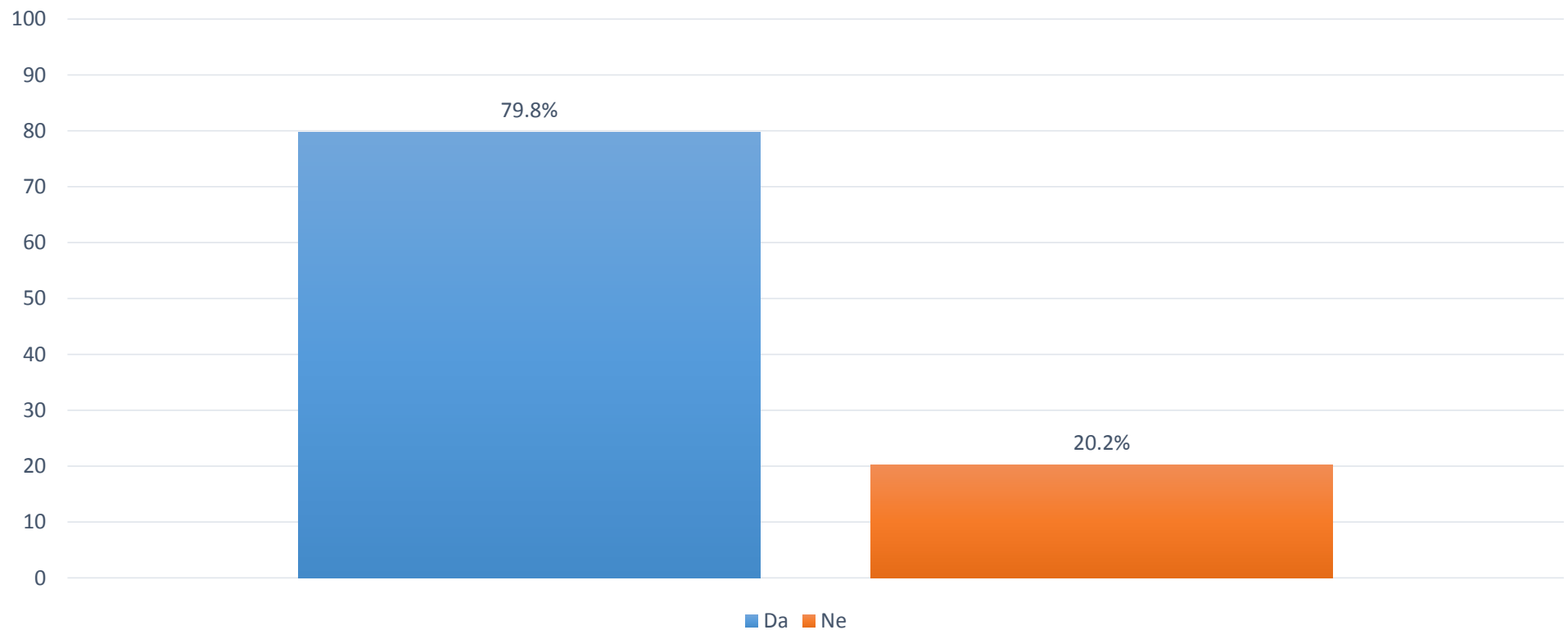
Problemi koji pogađaju sektore i usluge

	Prvi problem	Drugi problem	Treći problem
Trgovina/Market	Dostupnost roba i usluga sa obilježjima za OSI osobe (Brajevo pismo, velika slova)	Taktilne trake, taktilno polje ili staza	Nedostatak govorne podrške
Banke	Taktilne trake, taktilno polje ili staza	Nedostatak govorne podrške	Nedostatak govorne podrške
Naplatni punktovi Elektroprivrede Crne Gore	Pristup parkingu	Nedostatak govorne podrške	Nedostatak govorne podrške
Naplatni punktovi Vodovoda	Pristup parkingu	Nedostatak govorne podrške	Nedostatak govorne podrške
Predstavništvo informaciono-telekomunikacione mreže (T-com, M:tel, Telenor, Total TV, Extra TV...)	Pristup parkingu	Nedostatak govorne podrške	Nedostatak govorne podrške
Restorani/cafe barovi	Dostupnost roba i usluga sa obilježjima za OSI osobe (Brajevo pismo, velika slova),	Nesenzibilisanost zaposlenih	Dostupnost roba i usluga sa obilježjima za OSI osobe (Brajevo pismo, velika slova),
Pijace	Pristup parkingu	Nepostojanje rampe	Dostupnost roba i usluga sa obilježjima za OSI osobe (Brajevo pismo, velika slova),
Taksi vozila	Nepostojanje rampe	Nesenzibilisanost zaposlenih	Nesenzibilisanost zaposlenih
Javni saobraćaj (autobuski, željeznički, vazdušni ili pomorski saobraćaj)	Nepostojanje rampe	Nedostatak govorne podrške	Nedostatak govorne podrške
TV sadržaj	Dostupnost roba i usluga sa obilježjima za OSI osobe (Brajevo pismo, velika slova)	Dostupnost roba i usluga sa obilježjima za OSI osobe (Brajevo pismo, velika slova)	Nedostatak govorne podrške

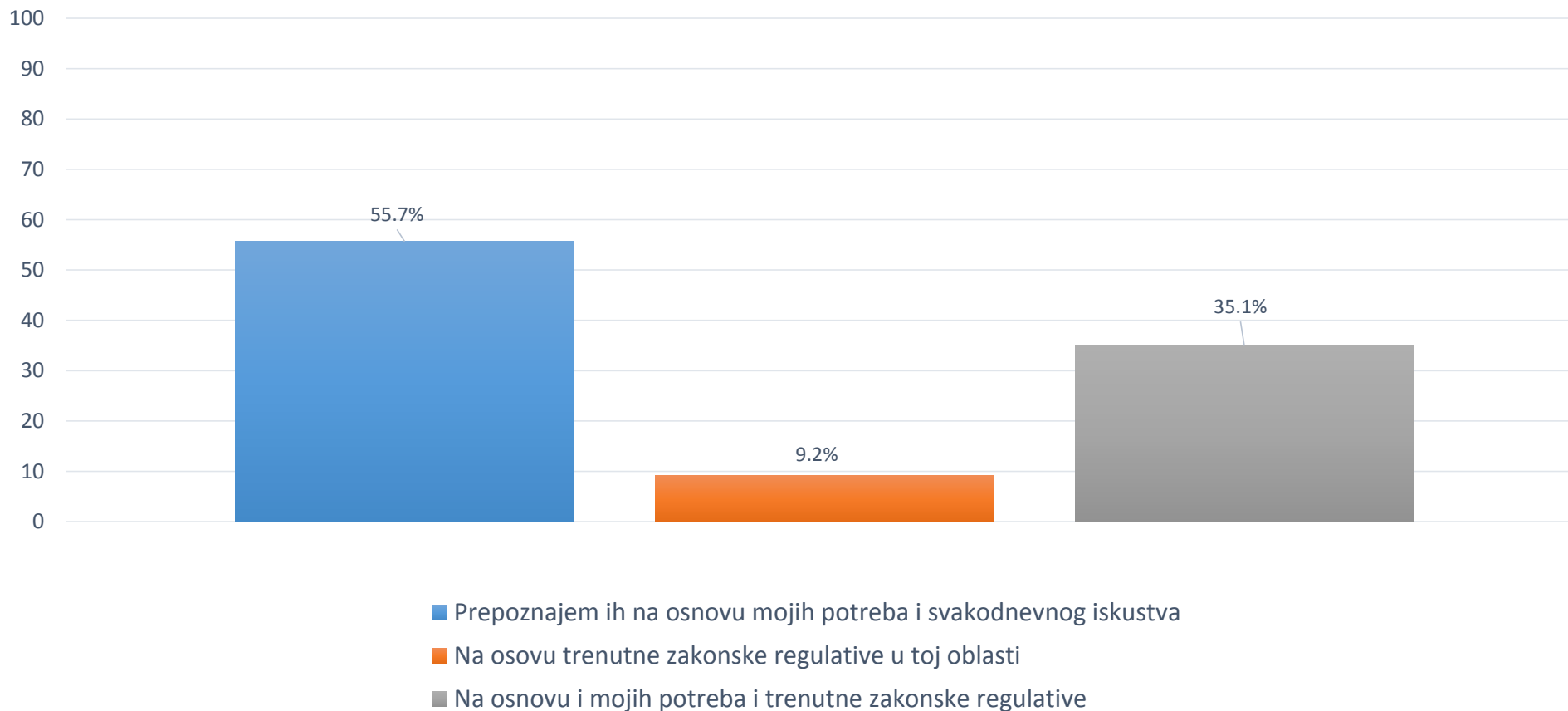
Prosječno zadovoljstvom stanjem u odnosu na prepreke

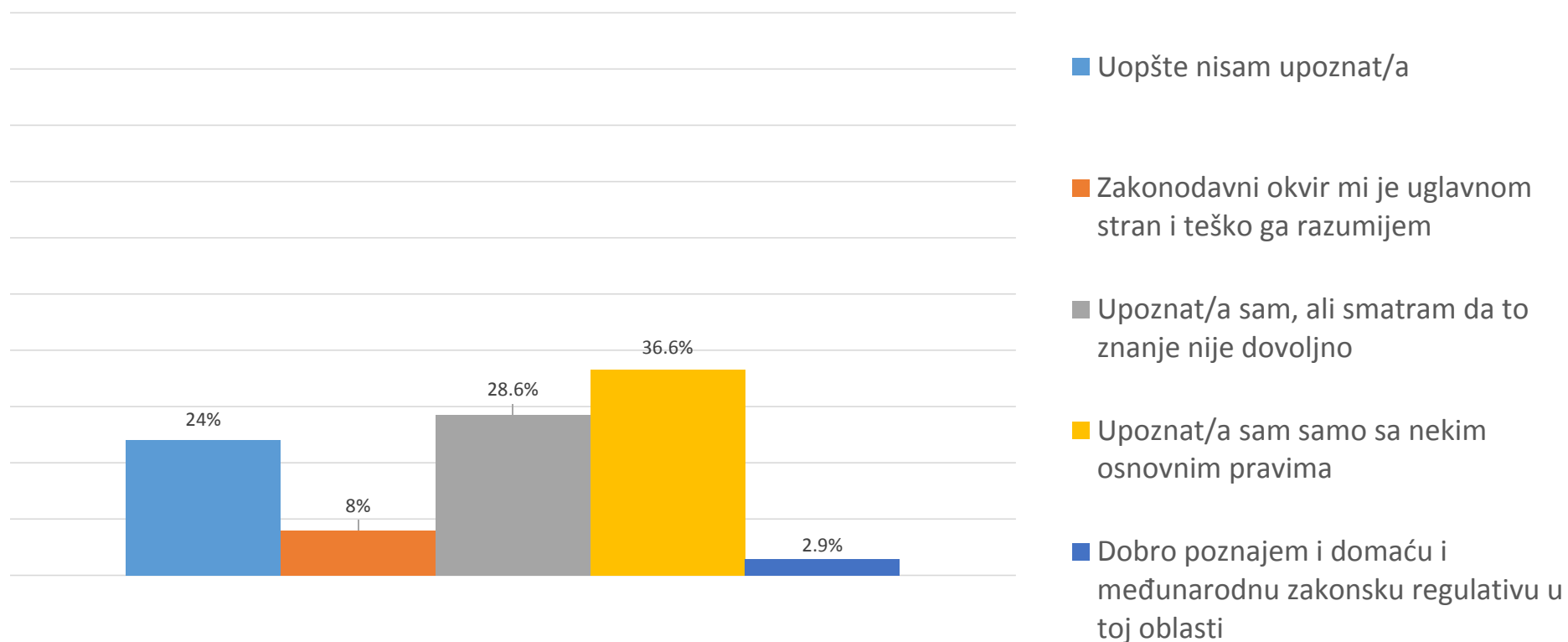
Da li ste član udruženja koje se bavi zaštitom osoba sa invaliditetom?

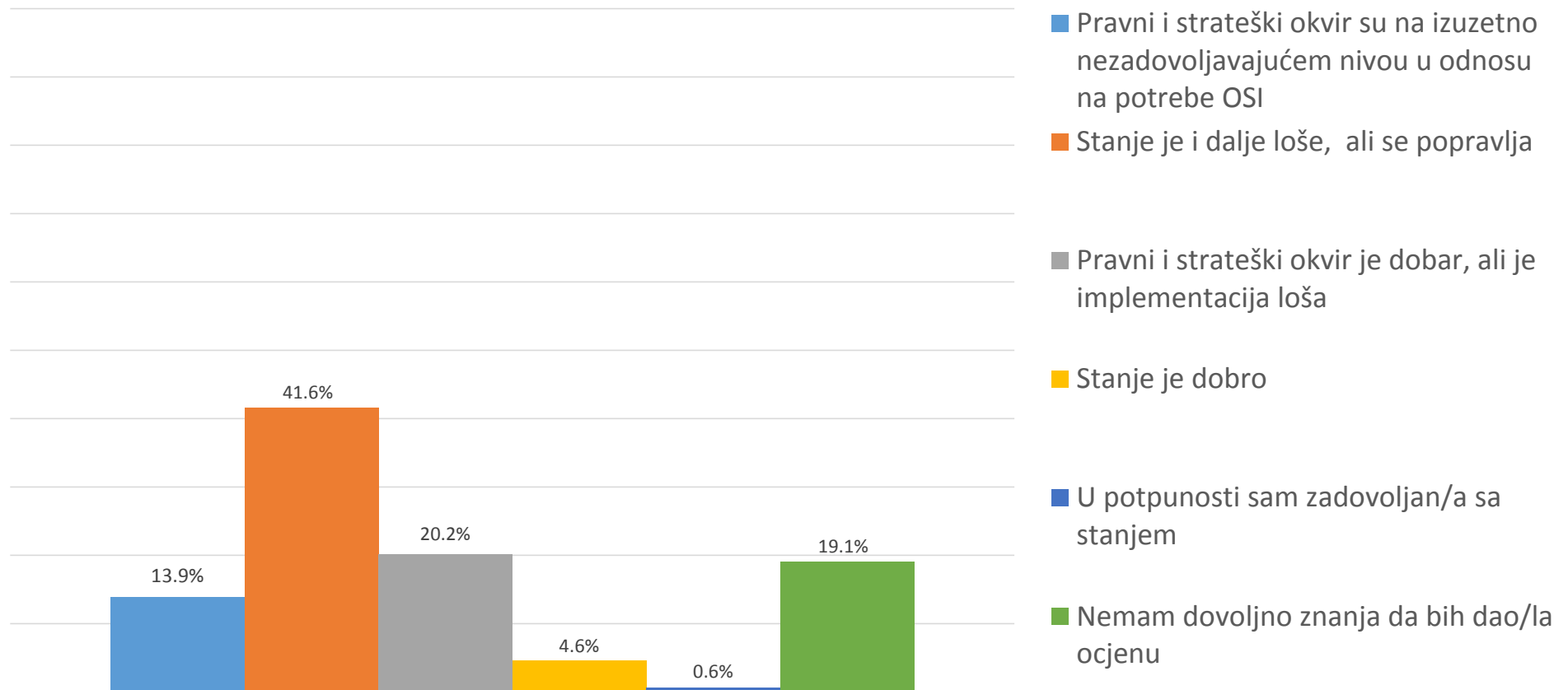
Kako prepoznajete svoja prava?

Koliko ste upoznati sa potrošačkim pravima osoba sa invaliditetom?

Ocjena stanja u oblasti potrošačkih prava osoba sa invaliditetom

Preporuke:

- Ispitati modalitete efikasnije vidljivosti proizvoda uklanjanjem barijera koje postoje u trgovinama a tiču se upotrebe oznaka na Brajevom pismu;
- Proširiti listu proizvoda i njihovu dostupnost na markete manje površine a koji se odnose na upotrebu proizvoda označenih Brajevim pismom;
- Utvrditi modalitete kvalitetnije online trgovine i dostave kupljenih proizvoda;
- Ispitati kvalitet života osoba sa invaliditetom u odnosu na visinu primanja; utvrditi sadržaj minimalne potrošačke korpe;
- Povećati učestalost plaćanja mjesečnih režija putem e-bankinga;
- Kroz saradnju sa bankarskim sektorom raditi na uklanjanju barijera prilikom upotrebe bankomata;
- Detaljnim monitoringom medija ispitati nivoe kršenja prava osoba sa invaliditetom;
- Edukacije novinara o izvještavanju o sadržajima koji se odnose na osobe sa invaliditetom;
- Organizovati kampanju koja bi za ishod imala uvođenje menija na Brajevom pismu u restoranima i kafe barovima;
- Organizovati treninge za poslodavce i zaposlene u trgovinskim marketima u cilju senzibilisanja za rad sa osobama sa invaliditetom;
- Organizovati edukativne radionice za osobe sa invaliditetom o pravima koja im pripadaju sa posebnim fokusom na potrošačka prava;

Kvalitativan prikaz rezultata fokus grupe

- *„Nailazimo dosta na neinformisanost osoba sa invaliditetom o pravima koja su propisana zakonima o tome šta njima pripada. Mislim da tek onda kada naiđu na neku vrstu nepravde tek onda posegnu za saznavanjem o pravima.“*
- *„Radnice u marketima znaju da budu neljubazne kada je u pitanju odnos sa osobama koje imaju smetnje kada čuju. Često se desi da osobe sa oštećenjem sluha odustaju od trgovine jer ne mogu da dobiju informacije o proizvodu. Radnici neljubaznošću ćeraju svoje goste.“*
- *„Najteže mi je da pronađem mjesto u restoranu (osoba oštećenog vida). Moraš da se upoznaš sa osobljem da bi bili ljubazni sa tobom. Neće nas u ovom trenutku tretirati kao jednake ako im mi ne pokažemo da smo jednaki. U našoj svijesti je usađen model da smo mi osobe koje su dostojne sažaljenja ili divljenja, nema sredine. Ti moraš da prebaciš njihov okidač na nivo dostojni divljenja jer te većina gleda sa sažaljenjem.“*
- ***„Ističe se invaliditet, a to je samo dio identiteta koji mi imamo, nemamo mi samo invaliditet, mene ne označava samo invaliditet već imam i druge osobine koje treba da se prikažu“.***

EN 17161 - NOVI STANDARD U EU

- Tokom marta 2019. usvojen novi standard „Dizajn za sve - Pristupačnost prema pristupu dizajna za sve u proizvodima, robama i uslugama - Proširenje spektra korisnika“
- Ovim standardom organizacije i preduzeća imaju konkretne zahteve i preporuke za interno uključivanje i rezultiranje proizvodima i uslugama dostupnim svima - pristup „Dizajn za sve“
- Standard će pomoći organizaciji u uzimajući u obzir potrebe, mogućnosti i sklonosti najvećeg mogućeg broja korisnika, kako bi osobe sa invaliditetom i osobe sa funkcionalnim ograničenjima moći ravnopravno da pristupe proizvodima i uslugama.

The Purple Pound

The Purple Pound refers to the spending power of disabled households. A disabled household, is a household in which at least one of the members has a disability. Organisations are missing out on the business of disabled consumers due to poor accessibility (both physical and digital) and not being disability confident in their customer services approach.

1 in 5

More than 1 in 5 potential UK consumers have a disability

£2 billion

Businesses lose approximately £2 billion a month by ignoring the needs of disabled people

73%

of potential disabled customers experienced barriers on more than a quarter of websites they visited

£

£16 billion

Taking averages per head, the online spending power of disabled people is estimated at over £16 billion

Loss of money for business per month

Type of business	Loss of income
High street shop	£267 million
Restaurant / pub / club	£163 million
Supermarket	£501 million
Energy company	£44 million
Phone / internet provider	£49 million
Transport provider	£42 million
Bank or building society	£935 million

£11.75 billion

Estimates show that the 4.3 million disabled online shoppers, who click away from inaccessible websites, have a combined spending power of £11.75 billion in the UK

13.3 million

The number of disabled people is increasing: From 11.9 million (2014) to 13.3 million (2017)

75%

75% of disabled people and their families have walked away from a UK business because of poor accessibility or customer service

1 in 5

Nearly 1 in 5 working adults have a disability

£249 billion

The spending power of disabled people and their household continues to increase and is currently estimated to be worth £249 billion per year to UK businesses

83%

The UK government claims **83%** of disabled consumers choose to shop with retailers that support disabled people.

£249 billion

In the UK, 19% of the population have a disability. 53% of households have a connection to someone with a disability, and the 'purple pound' is valued at **£249 billion**.

20%

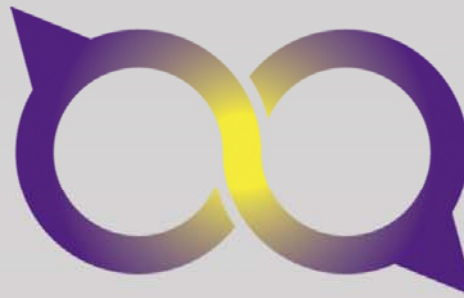

For an average business, **20%** of its customers have a disability. Employing disabled staff can help an organisation increase its understanding of a particular market segment.

retention

Retention of skilled and experienced employees who acquire a disability makes business sense.

Join the conversation

6 million

There are over **6 million** disabled people of working age in the UK - a significant talent pool. Only about 3.2 million are currently in employment.

8 out of 10

8 out of 10 people acquire an impairment while at work.

4 million

4 million UK consumers have reported they have at least three impairments.

£1.8 billion

75% of disabled people and their families have walked away from a UK business because of unsuitable service, estimating that businesses are losing approximately **£1.8 billion** a month by ignoring the needs of disabled people.

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije. Njegov sadržaj je isključiva odgovornost Centra za zaštitu potrošača i Saveza slijepih Crne Gore i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Ministarstvo javne uprave

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku podršku Vlade Crne Gore, Ministarstva javne uprave. Stavovi izraženi u ovom dokumentu isključiva su odgovornost Centra za zaštitu potrošača i Saveza slijepih Crne Gore i ne odražavaju nužno stavove Ministarstva javne uprave.